

Viktorija Urbonaitė

Sveiki. Čia – tinklalaidė „Postūmis. Dialogai švietimo pažangai“. Prie mikrofono Viktorija Urbonaitė. Šiandienos tema – „Dirbtinis intelektas ir skaitmeninės technologijos: pagalba ar kliūtis įtraukiamam ugdymui?“

Viktorija Urbonaitė

O šiandien svečiuose keturi nuostabūs žmonės: Lauryna Rakickienė. Laba diena, Lauryna.

Lauryna Rakickienė

Sveiki.

Viktorija Urbonaitė

Ir Lauryna yra Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto tyrėja ir dėstytoja, ir Vaiko raidos ir psichoedukacinių tyrimų centro komandos narė. Ar teisingai?

Lauryna Rakickienė

Teisingai.

Viktorija Urbonaitė

Šarūnas Dignaitis. Sveiki, Šarūnai.

Šarūnas Dignaitis

Gerą dieną.

Viktorija Urbonaitė

Ir Šarūnas yra švietimo ir technologijų ekspertas. Jurgita Pocienė.

Jurgita Pocienė

Sveiki.

Viktorija Urbonaitė

Sveiki, Jurgita. Ji yra Disleksijos centro steigėja ir vadovė. Ir Adelė Urbienė. Laba diena, Adele.

Adelė Urbienė

Laba diena.

Viktorija Urbonaitė

Ir Adelė yra „Tūkstantmečio mokyklų“ įtraukiojo ugdymo srities ekspertė ir vaikų ankstyvosios raidos ergoterapeutė. Ir šiandien mes žvilgtelim į dirbtinį intelektą, į ekranus, kuriais esame apsupti, į tą skaitmenizaciją, kuri šiandien atrodo, kad tiesiog ne dienomis, o valandomis progresuoja. Ir mes... Labai daug pagalbos yra tuose skaitmenizacijos procesuose, bet ir pavojų. Tai gal ir pradėkim nuo to: kokius labiausiai pavojus įžvelgiat šiandien šitoj temoj gyvendami?

Šarūnas Dignaitis

Man tai atrodo, kad čia toks, kiek per pastaruosius, praėjusius tiksliau metus jau teko šitą temą gvildinti akademiniam kontekste, tai tokia gal esminė mintis iššokusi yra kvailėjimo. Esu entuziastas šios technologijos ir šalininkas, bet iš kitos pusės, tai, ką galime matyti ir socialiniuose tinkluose, ir tiesiog ką galime pastebėti ir mokyklose, švietimo įstaigose – pasirinkti pirminį variantą generatyvinį vietoj mąstymo

yra vienas iš tokių, man atrodo, esminių iššūkių šiai dienai ir ko gero, ir 2026-aisiais ir į priekį. Ir čia, aišku, iš to turbūt išplaukia labai daug kompetencijų. Jeigu pirminė mintis yra ateiti įrankio klausti ir tik tada pradėt galvot ir rašyt, ir dėti mintis ir panašiai, tai čia, man atrodo, yra tam tikras, nežinau, šachas ir matas savo asmeniniam tobulėjimui.

Viktorija Urbonaitė

Kaip jūs manot, Jurgita, ar įmanoma šiais laikais, kad tos technologijos, dirbtinis intelektas gali mums ir pakišti koją?

Jurgita Pocienė

Tai aš manyčiau, mes turime labai didelę jėgą, kurią turime ir privalome suvaldyti, nes ta jėga, jeigu jinai bus nevaldoma, tai jinai, be abejo, kad gali ne tik kad koją pakišti, bet ir galvą nusilaužt su tokiu įrankiu. Tačiau iš principo technologijos yra viena iš labai didelių pagalbų, jeigu mes tą taikome teisingai, tikslingai ir su protu apskritai. Jeigu mes kalbame apie įtraukųjį ugdymą, kada mes turime vaikus, kurie turi vienokius ar kitokius sutrikimus, ir, be abejo, didžioji dalis vaikų, turinčių sutrikimų, tai turi skaitymo-rašymo sutrikimą. Ir būtent šiam sutrikimui technologijos yra labai didelis ramstis. Tai yra kompensacija. Kompensacija to, ko jie šiaip negali padaryti. Ir jeigu jisai negali skaityti knygų, bet jis gali tą knygą skaityti kitu būdu, tai yra nuostabu.

Viktorija Urbonaitė

Lauryna ir Adele, jūs... Šarūnas ką tik sakė, kad ta kvailėjimo, tokio bukėjimo netgi tam tikra prasme yra rizika. Jūs abidvi su tais vaikais irgi dirbat įvairiais būdais, ar ne? Kaip jūs manot, kiek tai vaiko raidai gali būt pagalba ir kiek gali būt kliuvinys?

Lauryna Rakickienė

Aš atstovauju kolegas Psichologijos instituto ir Vaiko raidos ir psichoedukacinių tyrimų centro taip pat, ir bent penkis metus, turbūt ir ilgiau jau atlieka tyrėjų komandos tyrimus apie iš pradžių ekranų tiesiog poveikį, paskui probleminį interneto naudojimą. Pradėjom nuo visai mažiukų vaikų – dvimečių, trimečių – ir galiausiai užkopėm iki keturiolikmečių. Tai, žodžiu, turim duomenų tikrai Lietuvoj, tiktai, aišku, ne apie dirbtinį intelektą, nes nu čia dar labai šviežia. Tai apie dirbtinį intelektą tai galiu kalbėti tiktai iš užsienio tyrimų, kiek tenka apžvelgti. Tai, jeigu kalbant plačiai apie ekranus, tai yra ta saiko turbūt esminė auksinė taisyklė, kad svarbu, kad ekranai nepakeistų visokio kitokio buvimo, kuris yra svarbus vaikų raidai. Kalbant apie dirbtinį intelektą, ypač tą va generatyvinį, kurį naudoja, ką Šarūnas sakė, atlikt užduotims dažnai vaikai, mokiniai, tai kol kas irgi, reikia tęstinių tyrimų tam, kad sužinotume kvailėja ar nekvailėja, kad turim nustatyti ir kryptį ryšio ir tą poveikį, priežastingumą. Tai to kol kas dar kaip ir neturime. Yra šiek tiek tyrimų su suaugusiaisiais ir vaizduojamųjų smegenų tyrimų, kur duoda užduotį ir žiūri, kaip savarankiškai atliekant ją, pavyzdžiui, problemos sprendimo kažkokį arba rašymo užduotį savarankiškai atlieka žmogus ir kaip atlieka naudodamas generatyvinį intelektą dirbtinį, tai taip, žymiai mažesnė yra smegenų aktyvacija tada, kada naudojamos yra šitos priemonės. Kaip tai paveiks vaikus ilgalaikėj perspektyvoj galim tik spėlioti, bet žinom iš bendrų raidos dėsningumų, kad vaikai naudodami kažkokį įgūdį jį tobulina. Tai yra šitoj vietoj nerimo.

Adelė Urbienė

Bendrai norėčiau pirma pasakyt gal, labiau dabar iš tos pusės kaip specialistė. Dirbu iki septynerių metų su vaikais, nuo nulio iki septynerių, tai labiausiai norisi visada, kad būtų tarp laisvės ir sąmoningumo tas balansas. Nes jeigu tu atimi laisvę, tai tada nebelieka ir žmogaus iš esmės, jeigu nėra laisvės, bet sąmoningumą reikia ugdyt. Jisai savaime neatsiranda. Tai vat ta mano misija su tais visai mažuliukais dirbant, tai yra daugiausiai su tėvais, kad jie mokėtų pristatyti, kad mokėtų tinkamu laiku atsižvelgiant į tyrimus, kaip paminėjo, mokėtų tinkamą kiekį ir kad tai būtų naudojama būtent tais atvejais, kai reikia

pagalbos arba kai reikia kompensuoti kažkokį tai įgūdį, ar kai tu turi kažkokį tikslą ir tu žinai, kad tau tai pagelbės greičiau ar daugiau galimybių atvers. Tai va tas tarp laisvės ir sąmoningumo. Ir už tai vis dėlto atsakingi tėvai, kol dar darželį eina, vis tiek labiau tėvai tą reguliuoja. Paskui jau pradinėj prasideda daugiau ir mokytojų, ir bendraklasių įtaka, bet be sąmoningumo nieko neatsitinka ir raidai tai yra beprotiškai svarbu, beprotiškai.

Viktorija Urbonaitė

Klausimas jums visiems. Ar nėra taip, kad mokytojai, pavyzdžiui, pasiklausę ir pasiskaitę galbūt kažkokių tyrimų arba šiaip tiesiog bijodami technologijų ir to, kas yra inovatyvu ir nauja, jie nenori kaip tik įsileisti į pamokas dirbtinio intelekto, skaitmenizacijos ir tų visokių technologijų galimybių? Kiek mes padarom žalos neįsileisdami to, kad šiandien 2026-ieji ir mes jau po truputį einam į 22-ą amžių, ar ne? Tai kiek mes padarom irgi tos tokios meškos paslaugos neskaitmenizuodami visko? Šarūnai, kaip jūs galvojat?

Šarūnas Dignaitis

Tai kiek tenka dirbti su švietimo įstaigom, su mokytojais, tai keli metai šito generatyvinio vąsaus, ir kai tekdavo daryti pranešimus 2022-ųjų pabaigoje, 2023-ųjų pradžioje, tai tos gal kelios rankos pakildavo, kai klausdavau, kas naudoja generatyvinius, kas ten kažką žino, supranta. Tai dabar jau 2025-ųjų pabaigoj net ir ne švietimo įstaigose, bet kokiame renginyje, jeigu paprašau, kad pakeltų ranką, kas nesinaudoja generatyviniais įrankiais, tai iš esmės nebūna tokių žmonių. Tai realiai mokytojai naudoja generatyvinius, nes mato tam naudą. Jeigu žiūrime taip labai paprastai, automatizuoti nekontaktines valandas yra labai pravartu. Ir tai yra nemažas procentas mokytojo darbo laiko, tai susikurti planą, turinį savo pamokos, arba turėt pagalbą tą turinį susikurti, nes vis tiek turi filtruoti per savo kompetenciją, jeigu jos nėra, tai neišgelbės tavęs jokie generatyviniai. Tai, man atrodo, kad visi ją naudoja, ir čia tos tokios jau, nežinau, baimės nenaudoti net nėra. Gal kažkokie pavieniai, netyčiniai mokytojai, tokie gal, nežinau, kažkokie kurie nusprendžia sąmoningai neliesti šitų įrankių, gal ir va savo tokiu būdu užbaigti karjerą be generatyvinio, kaip nežinau kažkokio...

Viktorija Urbonaitė

Baubo?

Šarūnas Dignaitis

Tiesiog, bet šiaip tai man atrodo, kad tai atėjo kaip atėjo internetas, tai atėjo kaip atėjo Wordai, Exceliai, Google'ai, Microsoftai, kompiuteriai, išmaniosios lentos ir, nežinau, tas pats koks nors e-dienynas, kurio irgi nebėra. Tiesiog skaitmenizuojasi dalykai, technologijos juda į priekį ir mokytojai, kai mato naudą sau ir švietimo procesui, įstaigai, tada jie šoka į tą traukinį ir važiuoja nepaisant jų amžiaus, jų ten kažkokių baimių ar dar kažko tai. Man atrodo, ši technologija, konkrečiai AI'jus, dirbtinis intelektas, jiems parankus mokytojams ir jie tam traukinį savo dabar važiuoja. Aišku, visi ten dabar bildam ir truputį neaišku kas, kur ir kaip, bet tos baimės bet kokiame pokytyje yra vis tiek.

Lauryna Rakickienė

Aš gal pratęst norėčiau. Sutinku, kad... kaip dėstytoja, juo labiau sutinku, kad nuostabu, kai nekontaktines valandas padeda šiek tiek ne tik paefektyvinti kai kuriuos tokius mechaninius procesus, bet ir turbūt, nežinau, kūrybiškumo, tiesiog gali kažkokius pasiūlyti prompt'us tau ruošiantis pamokoms. Tai aš įsivaizduoju, kad tai yra didžiulė pagalba mokytojams ir galvojant apie tą patį pritaikymą ir įtraukijį ugdymą, taip, ruošiant užduotis, diferencijuojant.

Jurgita Pocienė

Iš tikrųjų, būtent įtraukiamam ugdymui juk mokytojai labai dažnai turi parengti užduotis šalia keliems vaikams, kuriems reikalingas šiek tiek kitas pateikimas. Tai čia yra tobula ir iš tikrųjų tie, kurie išmoka, tai jie paskui kitaip ir nedirba.

Lauryna Rakickienė

Bet jeigu tęsti iš kitos pusės, nu ne mokytojo savo darbo paefektyvinimui naudojimą, o pačiam mokymo procesui, ta prasme mokinius įtraukti, tai aš vis dėlto, jeigu apie tai buvo jūsų klausimas, Viktorija, tai aš sakyčiau, kad pradinėj mokykloje nepraranda nieko mokiniai, jeigu jiems neduodamas kaip įrankis dirbtinis intelektas. Na, nebent kažkokios specialios programėlės, kurios, kaip sakot, tada, kai yra specialiųjų ugdymosi poreikių padeda atlikti...

Jurgita Pocienė

Čia irgi daugiau ne dirbtinio intelekto reikalai, o daugiau tiesiog technologijų paruoštų kažkokių programų.

Lauryna Rakickienė

Bet kalbant apie vyresnius, jau vidurinės mokyklos, tai aš sakyčiau, kad iš tikrųjų būtų, na, nepedagogiška neįtraukti į ugdymo procesą todėl, kad jeigu mes nemokysim jų taikyti sąmoningai, refleksyviai, kritiškai ir taip toliau, tai jie taiko taip, kaip jie taiko tiesiog. Kaip čia, žmogaus bendras funkcionavimo dėsnis yra maksimaliai didinti mano našumą, žodžiu, kuo mažiau pastangų įdėti, kad gautiau kuo geresnį rezultatą. Ir jeigu aš galiu atlikti užduotį, nežinau, va recenziją, sūnus rašė – paauglys – apie knygą, tai ten buvo diskusijų... Tai iš esmės kartu sėdėjom, ir tada, nu žodžiu, aš jį skatinu naudotis, vėlgi tokiems prompt'ams, paklausti „ko čia trūksta? Žiūrėk, aš parašiau va tokią pastraipą, kaip manai, apie ką toliau gerai būtų vystyti?“, nes ir pati taip naudoju, tai būtų nesąžininga tikėtis, kad jie visai nenaudos, juo labiau, kad tai įrankis. Bet tada, jeigu nemokom visiškai, tai tada jie vietoj mąstymo naudoja. O tyrimai iš tikrųjų irgi rodo – tokie trumpalaikiai generatyvinio intelekto naudojimo ugdymo procese, jų jau irgi nemažai yra, tai jie rodo naudą ir gilesnį informacijos apdorojimą ir efektyvesnį samprotavimą tada, kai būtent naudojamas kaip vadinami „pastoliai“ dirbtinis intelektas. „Pastoliauti“ – tai yra užuominoms, grįžtamajam ryšiui tiesioginiam, idėjų generavimui, iš kurių paskui pasirenkamos geriausios ir panašiai.

Viktorija Urbonaitė

Papasakokite, Jurgita, kaip yra jūsų patirtyje, kokių pagalbos būdų galima ypač kai reikia tas specifines tokias užduotis suorganizuoti?

Jurgita Pocienė

Tai iš tikrųjų vėlgi, kada mes turime vaiką su specialiaisiais poreikiais, yra visą laiką rekomendacijos, kaip tam vaikui turi būti pateikiama vienokia ar kitokia informacija. Nu ir tą informaciją mokytojas turi pateikti, nes vėlgi vadovėliai ir visa mokomoji medžiaga yra viena visiems. O tiems keliems tas visiems netinka. Ir aišku aš labai džiaugiuosi, kad jau dabar, tarkim, „Edukoje“ yra galimybė klausyti kai kurių vadovėlių. Jau yra, tai yra super dėl to, kad, tarkim, vaikams su disleksija, tarp kitko truputį užbėgsiu už akių, negalvokite, kad vaikas su disleksija tai visai negeba skaityti, jisai geba skaityti ir labai skirtingi tie būna lygiai, bet labai dažnai kada vaikas yra klasėje tarp visų ir yra tempas ir per tą tempą reikia perskaityti vienokį ar kitokį tekstą ir jį suprasti, va čia yra didžioji bėda, todėl kad šie vaikai dažniausiai kada jie greitai bando tą daryti, jie perskaito ir „apie ką čia?“. Tai va, tai mums labai iš tikrųjų yra svarbus tas tekstas-garsas, šita technologija. Tai iš tikrųjų tai yra išsigelbėjimas, kada vaikai gali klausyti ir vėlgi, mokyklose dar tai nevyksta. Kai kur galbūt vyksta, bet iš principo jau taip, kad tie trys, kuriems sunku skaityti, turėtų ausines ir galėtų tą klausyti, dar taip nėra ir iš tikrųjų tai yra sudėtinga ir-

Viktorija Urbonaitė

O kodėl?

Jurgita Pocienė

Manau, kad tai yra ir finansiniai kažkokie resursai nesutvarkyti. Kitas momentas, „o kodėl jam galima, o man ne?“ su ausinėm, pavyzdžiui. Nes vėlgi tas išskirtinumo klausimas, kuris turi būti pristatomas natūraliai. O dar pas mus yra tas toksai išskirtinis: „o vat jam galima su kompiuteriu, o man negalima, o kodėl?“. Tai va, tai šitie momentai, bet iš principo tai, ką galima atlikti pateikiant medžiagą, ką mokytojai gali atlikti su technologijom, su dirbtinio intelekto pagalba. Aš pati dabar neseniai susipažinau su tokia „NoteLM“, jūs tai turbūt jau žinot, fantastika, labai fainai, aišku irgi labai daug niuansų, kur ten jau man už ausies kabinasi, nes tenai yra ir sakoma į garsą, tai tikrai daug netobulumo. Bet iš principo tai yra tokia galimybė mokytojams, kad tu paimi, sudėjai medžiagą ir tau padarė, pavyzdžiui, paprasčiau, tau padarė lengviau, įdomiau ir taip toliau. Kad tai būtų naudojama, ir manau kad tai ir yra daug kur naudojama jau, bet vėlgi aišku tam reikalingas ir mokytojų švietimas, kad jie pastoviai gautų vis tos informacijos ir kad jie ne tikrai „pamačiau ir nu gerai kažkada pabandysiu“, bet kad tai vyktų iš tikrųjų.

Viktorija Urbonaitė

Aš galvoju ar nėra taip, kad „Tūkstantmečio mokyklos“ turbūt šiuo kartu nespės šito projekto įgyvendinti, bet ar nėra taip, kad tas dirbtinis intelektas ir ta skaitmenizacija, kad ji atsiras kaip atskiras dalykas mokykloje, kaip fizikos mokomės ar matematikos, kad čia dar šalia ir to reikės mokintis?

Adelė Urbienė

Dėl šito negaliu atsakyti, bet daug dalykų mes galvojom kad turėtų atsirasti, bet vis dar neatsiranda, tai nežinau kokie prioritetai bus šitu klausimu. Bet galiu dėl resursų irgi, gal net klausytojų bus tų, kurie klauso ir sako „yra pas mus, yra, jau naudojam!“ ir iš „Tūkstantmečio mokyklų“ projekto irgi buvo mokyklų, kurie įsigijo vat ausines, ir ypač noriu pabrėžti čia universalų dizainą mokymuisi šitoj vietoj. Todėl, kad tos visos priemonės, mokymai, visa kita yra tokie kaip įrankiai, tokie labiau jau praktinė dalis, kurios irgi reikia – tai irgi yra resursai tam tikri – bet jie jau atsiranda, kai tu turi tą tvirtą pagrindą, tą nuostatą, kad reikėtų planuoti ne standartą ir tada pritaikyti keliems mokiniams, o reikėtų planuoti tiesiog universalų mokymąsi. Ir kad tada išsisprendžia problema, kad „vienas gali naudotis kompiuteriu ir aš ne“. Tai viena iš pagrindinių minčių universalaus dizaino mokymuisi ir yra tai, kad tu turi planuodamas kaip mokytojas aiškiai rodyt, koks tavo lūkestis, ką tu tuo metu mokaisi. Jeigu tu tuo metu mokaisi skaitymo įgūdžio, tai taip, gali būt skirtingai, tu mokysies to skaitymo įgūdžio. Bet jeigu tavo užduotis yra suvokti tekstą, tai reiškia tu visiems mokiniams duodi galimybę rinktis: jūs galite paklausyt, jūs galite padiskutuot arba jūs galite, pasikalbėt su mokytoju.

Jurgita Pocienė

Taip taip taip, tai iš tikrųjų universalaus dizaino principas ir yra tas. Kitas klausimas, kiek jau mokyklos iš tikrųjų į tai panirę yra ir kiek mokytojų iš tikrųjų jį naudoja.

Adelė Urbienė

Gal taip skaičiais tai nepasakysiu, bet ypatingai dabar jau paskutiniu metu kadangi per visą projekto laikotarpį vyko mokymai ir buvo net planai konkretūs ruošiami, konkretūs pamokų planai, išėjo mokomieji filmukai universalaus dizaino mokymuisi, buvo parengtas leidinys gairių universalaus dizaino mokymuisi, tai tas judėjimas yra dabar pagreitį pakankamai įgavęs nemažą ir labai tikiuosi kad tos nuostatos, svarbiausia, jau pradeda suprast žmonės, kad kitaip nebus. Kitaip nieko nebus, mes nieko nepadarysim, nes vaikui tu duosi užduotį parašyt rašinėlį ir jeigu tu duosi tik parašyt rašinėlį, tai jis parašys rašinėlį namuose naudodamasis bet kokiais įrankiais. Ir tai nebus blogai, nes tu davei užduotį parašyt rašinėlį. Bet jeigu tu duosi klasėj ir tu gali naudotis tuo, tuo, tuo, tu parašyk va tokį tokį tokį, gaires nurodai kaip, tai tada jau jungi daugiau netgi smegenų ir va kaip sakė irgi kolegė, kad tai kaip tik net ir lavina smegenis labiau. O kad jos keisis, kad smegenys keisis – tai faktas. Tai mes irgi nebesam, mūsų kūnai, pavyzdžiui, pasikeitę, kaip anksčiau žmonės stiprūs buvo fiziškai, o mes dabar jau visai nebe tokie, nes ne to reikia. Tai ir smegenys

bus nebe tokios ir čia tiesiog evoliucija. Mes nuo to nepabėgsim ir kuo greičiau pripažįsti tai, kuo greičiau judi, tuo manau palankiau yra.

Viktorija Urbonaitė

Kadangi žmonės, kurie klausysis, jūs ką tik paminėjot, kad „visokiausi dirbtinio intelekto įrankiai“ ir aš iš karto prašau jūsų: dėkit ant stalo tuos įrankius, nes yra ne tik „ChatGPT“, ar ne? Yra daugiau visokiausių dalykų, kurie gali būti naudingi. Galbūt kažkas kažko nėra girdėjęs ir sako: o, norėčiau pabandyti savo pamokoje arba su vaikais. Ką jūs galėtumėt rekomenduoti? Kas praverstų, ką įdomaus esat atradę?

Šarūnas Dignaitis

Jo, čia turbūt galima gal paskaidyti. Tas gal toksai, vadinkim, parankinis šalia kur visada įrankis vis tiek bus tas iš tų paprastųjų – tas pats „ChatGPT“, ar tai „Gemini“, ar tai „Copilot“ as, kokioje ekosistemoje jūs esat pratę dirbti. Dažniausiai tas pagrindinis įrankis yra būtent vienas iš šitų didžiųjų technologinių gigančių pasiūlytų įrankių. Tai čia tas toksai, vadinkim, generinis gal taip pasakyčiau. Ir kurį iš šitų rinktis, tai tikrai nėra svarbu. Jie yra kaip parduotuvė, ką mėgstu irgi minėti praktinių dirbtuvių metu: kas arčiau namų, kas patogiu, kas faina, kaip jums išdėstymas patinka, kur jums kažkas ten... vienur daržovės geresnės, kitur ten dar kažkas.

Viktorija Urbonaitė

Mėsyte.

Šarūnas Dignaitis

Jo jo, tai rinkitės, kas jums patinka. Tai čia tas, vadinkim, generinis įrankis. Aišku, tada galime eiti į specifiką. Irgi va minėjot „NotebookLM“ – tai vienas iš tokių įrankių, kuris jau eina į kažkokį konkretų iššūkį. Tai reiškia, kad aš turiu daug informacijos, ji yra ten PDF-uose, nuorodose ir visur ten, kur ne kur, mano dokumentuose. Aš sumetu šitam generatyviniam ir pasakau, kad jisai sukurtų tinklalaidę, kad jisai padarytų ten kažkokį lengviau suprantamą tekstą, sunkiau kažkokį metantį iššūkį vaikam, gal specializuotas su poreikiais vaikam ir panašiai. Tai čia tada ateina visi va tokie įrankiai. Jų yra begalės, jie yra tokie, vadinkime, specifiniai ir jų galima irgi pagal esamą iššūkį paieškoti. Aš gal kažkaip patarčiau mokytojams neperspaust. Ta prasme, yra aiškūs dalykai, ką jūs turite pasiekti, ir tada su kažkokiais savo būdais bandote pasiekti tą rezultatą. Ir tada, kai atsiranda tie iššūkiai, kur norėtusi kažką ten automatizuoti, kur matote, kad per daug dėmesio skirate ir panašiai, tada ateina ta įrankių pagalba, įrankių gausos pagalba. Aišku, dar tada yra vėl atskira sritis, kur mes kalbam apie tiesiog apie ekosistemą vadinamą, tai kur mūsų dokumentai, tas pats „Google Docs“ as, kuriame mes galime turėti irgi AI-jaus įskiepius, kurie mums padeda su mūsų esamais dokumentais tvarkytis. Ir galų gale ateinam į ne šiaip generinius, ne šiaip tą specifiką kažkokią sprendžiančius, bet specifinius švietimo įrankius, kurie irgi nebūtinai yra dirbtinio intelekto pagrįsti. Gali būti tiesiog platformos, kaip ir va tos „Edukos“ ir „Emos“ ir visi kiti lietuviški startuoliai. Bet gali būti ir su dirbtinio intelekto technologija, pavyzdžiui, „Alfa Erdvė“, „Elicėjus“, kurie siūlo matematikos mokymąsi personalizuotą. Tai va čia vienas iš tokių irgi įdomesnių pasirinkimų Lietuvoje, kur mokytojas užduoda užduotis, tu gali gauti tas užduotis kaip mokinys, spręsti jas ir dirbtinis intelektas tau padeda identifikuoti tavo spragas ir duoti konceptus, kurie tau kiša koją ir tada tu gali esmę apčiuopti ir išspręsti ir tada taip tobulėti. Nes vėlgi, metant kažkokius dalykus ypač matematikoje, nežinau, kaip tortą tepi – jeigu kažkuris lygis jau buvo prastas, nu tai tas tortas jau ten jau ir šiaip nebelabai skaniai tau valgysis. Tai va tu išsprendi tą kažkokį sluoksnį, kuris tau per sunkus. Ir čia yra daugiau, ten yra tada „EditAI“ Lietuvoje, kur siūlo mokytojams tą turinį kurti, bet ne bet kaip, o jie jau turi pagal tą atnaujintą programą, pagal konkrečius dalykus, kuriuos moko. Ten yra pasigilinta daugiau į tą lietuviškąją švietimo sistemą. Tai aišku tu, kaip būdamas su gerais įgūdžiais, pasidarysi ir pats su „ChatGPT“, bet ten yra pagalba tiems, kurie galbūt tų skaitmeninių įgūdžių tiek daug neturi. Lietuvos EdTech ekosistema irgi siūlo tikrai nemažą puokštę tų įrankių ir jų atsiranda vis daugiau. Taip gal paskaidžiau, bet grįžtu prie to paties: ką norite pasiekti, koks

rezultatas jus tenkina ir tada, jeigu jau yra tie iššūkiai, tie įrankiai yra tokie kaip, vadinkim, kažkokia pagalba, bet tikrai ne sprendimas visoms jūsų problemoms arba šiaip, super visko ten kažkaip technologijos nepadarys galų gale.

Viktorija Urbonaitė

Kas yra didžiausios jūsų pagalbos, kokie įrankiai?

Jurgita Pocienė

Iš tikrųjų tai tiesiai šviesiai dirbant su šiais vaikais, su disleksiją turinčiais vaikais, tai yra tekstas-garsas. Tiesiai šviesiai, nieko daugiau nereikia. Ir iš tikrųjų kuo džiaugiuosi, kad mes jau Lietuvoj turim po truputėlį ir jos daugėja – tai yra EPUB knygos.

Viktorija Urbonaitė

Kas tai yra?

Jurgita Pocienė

Tai EPUB knygos – tai yra tokios knygos, kurias tu atsiverti skaityklėje, ar telefone, ar kompiuteryje, ir yra garsas, rodo tekstą, kada tu girdi garsą, tas tekstas tenai arba pažymimas, arba jisai žodis po žodžio žymima. Taip pat galima pakeisti šriftą, pakeisti foną, nes vėlgi, vaikams su skaitymo sutrikimu dažnai turi įtakos kokio dydžio tos raidės, kokio šrifto tos raidės yra. Ir tą viską galima ten susitvarkyti, pasidaryti pagal save, užsidėti ausines, pavyzdžiui, ir tu klausai ir skaitai. Gali net ir neskaityti, o tiesiog klausyti romanus, klausyti tokią knygą, kurią šiaip turbūt neskaitytum, nes tai yra labai sudėtinga, kai yra dideli tekstai, ar ne? Tai va, tai šitas dalykas iš tikrųjų yra labai didelis toksai, kaip pasakyt, postūmis į priekį. Todėl, kad jeigu mes žvelgtume kokių 30 metų atgal, tai tie, kuriems buvo labai sunku skaityti, tai jie ir neskaitė. Ir iš tikrųjų tai yra labai didelė spraga, todėl, kad, kaip mes žinome, knygų skaitymas ką jisai plečia – žodyną, jis plečia suvokimą, labai daug ką plečia, ar ne? Daug kompetencijų per tą mes įgyjame. Tai jeigu mes tiesiog negauname šitos galimybės, tai tiesiog negauname ir visų šitų kompetencijų. Reiškia žodynas bus skurdus, prastas ir taip toliau.

Šarūnas Dignaitis

O aš atsiprašau, yra procentinė išraiška kažkokia, kuri pasireiškia, tiek ir tiek vaikų tas skaitymo sutrikimas?

Jurgita Pocienė

Plius-minus dešimt procentų.

Šarūnas Dignaitis

Tai čia daug.

Jurgita Pocienė

Labai sudėtinga, Lietuvoj mes iš tikro neturim statistikos tokios jau padarytos...

Adelė Urbienė

Čia turbūt ne visi.

Jurgita Pocienė

Bet pasaulinė statistika tai yra iš tikrųjų... aš pati dabar atlikinėjau labai didelį apžvalgos tyrimą, tai Europoj labai skirtingai tai skaičiuojama – nuo vieno iki 25 procentų. Nes ten vėlgi matavimai, vieni į vienus dalykus daugiau dėmesio kreipia, kitos šalys į kitus, bet jeigu taip žiūrint, Europos disleksijos asociacija sako, kad tai yra nuo 10 iki 15 procentų.

Adelė Urbienė

Ir čia vėlgi nėra turbūt tas, kad daugėja ar kažkaip tai – čia tiesiog taip buvo visada. Ir dėl ko yra dar svarbiau tiesiog turėti omeny, kad tas universalumas yra svarbu. Tai tos pačios platformos, kai jau yra kuriamos, tai jos nėra sukuriamos tiesiog va pagal kažkokį standartą, ar ne? Ir tada atskirai programa, kuri tau perskaitys ar kažką. Tai jau kūrimo metu turi atsižvelgti į tai, kad yra įvairovė mokinių, yra įvairovė vartotojų. Ir jeigu aš tą dieną tiesiog esu pavargęs ar man migrena ir aš nenoriu skaityti, aš pasirenku klausyti ir tai nėra, kad aš esu su kažkokiais poreikiais specialiais išskirtiniais ar aš kažkuom prastesnė. Ne, aš turiu turėti kaip vartotojas galimybę rinktis. Ir čia pagal mano norus iš esmės.

Jurgita Pocienė

Taip taip, tai iš tikrųjų ta galimybė, kad gali pasirinkti – aš taip pat labai mėgstu klausyti – vairuoju ir klausau tada.

Viktorija Urbonaitė

Tai tinklalaidė ne veltui.

Jurgita Pocienė

Taip, tai iš tikrųjų yra daugeliui dalykų į gerį. Ką norėjau pasakyti, tai va dėl tų knygų – labai džiaugiuosi, kad jos jau kuriamos yra, nes tai yra vėlgi šiek tiek ten ta technologija. Beje, mokykloje, kurioje aš dirbu, technologijų mokytoja atkapstė, kaip tą daryti ir dabar mokytojus moko, kaip paversti tekstą į garsą būtent į EPUB-ą, nors tai iš tikrųjų kaip ir nelabai tokia vieša informacija, viską surado ir sakė „aš čia išmokysiu visus dabar, visi čia man padarysit“.

Viktorija Urbonaitė

Kokiais dar įrankiais jūs naudojate ir kas jums yra pagalba? Kaip jūs juos suvaldot?

Lauryna Rakickienė

Aš dabar galvoju, nieko gudraus labai nepasakysiu turbūt. Mano pačios tai, ko gero, tie generatyviniai. Bet tai, ką jūs kalbėjot apie vaikus ir įtraukųjį ugdymą, tai labai labai pritariu dėl to, kad iš tikrųjų turim turėti pasirinkimą, ir vaikai turi turėti pasirinkimą, ir mokydami turi turėti pasirinkimus. Tiktai kalbant apie skaitymą ne popieriuje. Tai randasi tyrimų ir tai skatina šiek tiek, ypač Skandinavų šalys buvo labai susižavėjusios apskritai, ne tik tiems, kuriems sunku, bet apskritai mokant skaityti mažus vaikus, pradinius. Naudoti daug t ne tik garso, bet tų programėlių, kur iškart rodo tekstą, paryškina žodį, kurį skaitai, tada dar galbūt kažkokie paveikslėliai, kurie iliustruoja tai, ką skaitai. Ir iš pradžių buvo tyrimo rezultatai tokie daug žadantys, kad didėja įsitraukimas ir iškart tarsi geresni rezultatai, bet vis dėlto ilgalaikiai įrodo, kad skaitymo įgūdžio formavimuisi tai nėra taip gerai kaip paprastas popierinis.

Jurgita Pocienė

Taip, smegenys, jos turi dirbti.

Lauryna Rakickienė

Ko gero, kad mes čia kalbam net ne apskritai apie smegenis, bet apie savireguliacinius mechanizmus, pažinimo procesų savireguliacijos mechanizmus. Ir tada kiek įmanoma mes daugiau išorinių tų reguliatorių įvedam: va tau paryškinam, va tau iš eilės kiekvienas žodis, va tau paveikslukas, žodžiu va tau dar priedo garsas... Tai tuo mažiau tada tų vidinių savireguliacijos mechanizmų yra.

Jurgita Pocienė

Jo, tiktai aš čia dar tada norėčiau įsiterpti. Jeigu mes kalbame apie jau skaitymo mokymą, tai vėlgi tai yra procesas, kuris turi eiti žingsnelis po žingsnelio. Ir jeigu vaikas turi sutrikimą, mes negalime to daryti

pamokos metu, kada mes mokomės istorijos, ten dar kažko tai, ar ne? Tai yra jau atskiras dalykas. Ir va čia jau yra ta pagalba, būtent ta kompensacija, kuri leidžia vaikui išmokti tą informaciją, gauti tą informaciją, kurią mokytojas ir turi pateikti, o ne mokytis dabar skaityti ir dar visi juoksis.

Šarūnas Dignaitis

Aš atsiprašau, vis man klausimų kyla irgi iš šono, bet ar yra kada jau pastebimi šitie sutrikimai skaitymo? Man įdomu, kuriame amžiuje jie pasireiškia?

Jurgita Pocienė

Nuo pirmos klasės.

Šarūnas Dignaitis

Iš esmės ateini į mokyklą ir tada...

Jurgita Pocienė

Iš tikrųjų labai įdomus dalykas, kol vaikas nepradėjo eiti į mokyklą arba darželyje ten būna ta paruošiamoji grupė ir nepradėjo vykti mokymas skaityti, visi vaikai tokie laimingi, tokie faini, taip viskas jiems patinka, jie visi ok. Ir atėjo tas momentas ir kažkuri tai dalis vaikų staiga žemyn sėda. Kaip aš sakau, atėjo laikas skaityti, tai darželyje jau atsiras, kurie staiga žingsniuos kažkur tai kažką veikt, ten gal ne su raidėmis ir taip toliau.

Viktorija Urbonaitė

Adele.

Adelė Urbienė

Bijau nenukrypti per daug į tą, nes aš dirbu su tuo irgi, kad skaitymo įgūdžiai net ir nuo kūdikystės, nes tam, kad galėtum skaityt, pirmiausia reikia sekti žaislą akimis, kai tau yra trys mėnesiai ir taip toliau. Tai nėra, kad disleksiją gal aptinka septynerių, tarkim, metų, nes gali labiau apčiuopti, bet labai daug gali iki tų septynerių metų pamatyti, padirbti su tais dalykais, išspręsti tam tikrus, sustiprint tam tikrus dalykus. Tai net ir tai, ką vėliau daro, tai iš tikrųjų irgi tas skaitymas iškart tampa tokia kaip ir susikoncentruoja ties tuo, o ką ergoterapeutai daro su vaikais dirbdami. Tai ir žiūri, koks yra neurologinis atsakas, kaip jie seka, kaip jie koordinuoja. Būna, vaikai keičia rankas, negeba ritmų išlaikyt. Tai jeigu tu negebi ritmų, nu tai šokinėjant tada pagal ritmą, visa kita, kol tu nešokinėji per virvutę, nu ko tu nori skaityti? Jeigu tau akys šokinėja, negali nuo vienos pusės iki kitos pervesti, jeigu negali smegenys, neveikia taip, kad kirstum vidurio liniją. Tai natūralu, tai tikrai toks vaikas, kuris dar nėra pasiruošęs skaityti, jam tai nebus pirmoj klasėj pirminis tikslas. Gal pirminis tikslas yra netrukčiodamas akies nuvesti nuo vienos pusės į kitą, galbūt kirsti vidurio liniją. Tai čia specialieji pedagogai, logopedai, daug kas iš švietimo pagalbos specialistų dirba labai su tuo ir net neabejoju, kad jau ir darželyje.

Viktorija Urbonaitė

O nėra taip, kad, pavyzdžiui, mes galėtumėm padėti tokiems vaikams ir užbėgt už akių, tas problemas paspręst tiesiog anksčiau?

Adelė Urbienė

Mes tai darom, mes tai darom, taip. Raidos centre, tarkim, ateina vaikai, nes dažniausiai, jeigu nebūna ta disleksija tiesiog va toks, kad tikrai labai centruotai tikrai negali skaityt, dažniausiai būna šalia, nes tai yra kaip tavo smegenys veikia. Jos veikia šiek tiek kitaip. Tai tada daug įgūdžių šiek tiek kitaip gali pasireikšt, gali raida šiek tiek kitaip veikti, netolygiai smegenys bręsti. Tai daug dalykų, bet tai vyksta Lietuvoj, taip, žinoma, taigi eina vaikai ir į raidos centrus, ir tiriasi, ir dirba specialistai su jais ir privačiai, ir

valstybinuose. Tai tiktais tiek, kad tai nebūna gal taip konkrečiai siejama su iškart jau skaitymo įgūdžiais, bet pradžioj tiesiog su raida, tiesiog kad būtų sklandi, vaikas galėtų atlikti tai, kas jam svarbu tuo metu, kokie jo tikslai yra tuo metu.

Viktorija Urbonaitė

Tada natūraliai kyla klausimas: tie ekranai. Juk dažnai sutinkam, kad vos ne gimė vaikas ir tą ekraną jau jisai mato ir tarsi neišvengiamai būna, kad, na, pabūk čia, ramiai pasėdėk, pažiūrėk filmuką ar dar kažką. Kaip tie ekranai keičia mus ir mūsų bendravimą, būtent nuo mažulių visiškai iki suaugusių žmonių? Ar mes keičiamės? Kiekvienas iš savo ekspertizės srities galit pasakyti, ką matot?

Šarūnas Dignaitis

Jo, aš gal tų tyrimų čia nedarau, aš gal tokia buitim savo pasidalinsiu tiesiog. Irgi turiu vaiką mažą dabar, tai aš taip sąmoningai slepiu. Toks, gal irgi negražu ten nususukus valgyt saldinius nuo vaiko, bet tokia dabar pas mane kasdienybė yra. Aš kažką vis noriu irgi ten paklausyt ir pažiūrėt, tai tas ekranas visada bus nusuktas nuo vaiko, kad jisai to nepamatytų. O jeigu atsuku, tada jau išjungiu ir pats priimu tą sprendimą, kad nu tai matau, kad per daug sudominau, tai aš renkuosi tada pats nebežiūrėti, kad vaikas nebūtų irgi į tą...

Viktorija Urbonaitė

Bet čia reikia labai didelio sąmoningumo ir tokios valios iš jūsų pusės.

Šarūnas Dignaitis

Ne, čia tiesiog gal, darvinistinis noras, kad vaikas būtų šiek tiek už mane geresnis, tai tiek.

Lauryna Rakickienė

Aš galiu atliepiant ir įtvirtinant, kad labai gerai darot, susakyti šitas normas vadinamąsias higienos. Tai, kas yra rekomenduojama, remiantis visais iki šiol sukauptais tyrimais ir Pasaulio sveikatos organizacija ką sako ir psichologų asociacijos. Iki dvejų metų – jokių ekranų. Nuo dvejų metų iki penkerių metų – iki valandos per dieną visų ekranų suminis laikas. Pradinukas – iki dviejų valandų, iš jų iki vienos valandos pramogoms, jau yra paliekama tarsi valanda mokymuisi dar papildomai. Vyresnis vaikas – iki trijų valandų, iš jų iki dviejų pramogoms. Tai vienareikšmiškai viršijam masiškai mes šitas rekomenduojamas normas.

Viktorija Urbonaitė

Ir jeigu mes pažiūrėtumėm kiekvienas, kiek mes praleidžiam telefone, pavyzdžiui, arba skaityklėse savo, kompiuteriuose...

Lauryna Rakickienė

Tai labai apdairiai suaugusiems nėra rekomendacijų, na bent jau aš neturiu.

Viktorija Urbonaitė

Nes būtų baisu.

Lauryna Rakickienė

Nes suaugusieji jas kuria, tai žodžiu...

Viktorija Urbonaitė

Mums galima.

Adelė Urbienė

Didžiausias klausimas man kyla, dėl ko yra jau tiek daug įrodymų ir vis dar darželiuose yra rodomi filmukai ekrane. Ir aš suprantu, kad ateina tėvai, riboja jau, ten trejų tarkim metų, „mes jau ribojam dabar“, nes raidos sutrikimas baisus, tarkim. Tai taip, žinoma, tai nėra dažniausiai vien tik vienas dalykas, bet pagal tas rekomendacijas aš visada į jas pakankamai lanksčiai žiūriu, nes įvertinu sensorinį profilį. Vienas vaikas gali būti jautresnis, labiau linkęs į priklausomybę, labai gerai, kad Šarūnas gali susivaldyti ir jam nėra sunku.

Šarūnas Dignaitis

Sunku. Bet susivaldau.

Adelė Urbienė

O yra tokių žmonių suaugusių, kurie natūraliai ADHD, tarkim. Jisai natūraliai turi didesnę potraukį tam telefonui ir jisai tada jau to sąmoningumo turės turėti 10 kartų daugiau negu Šarūnas, nes tai jam bus 10 kartų didesnė pagunda. Ir kad ir kaip jis mylėtų tą savo vaiką, nu jam bus 10 kartų sunkiau padaryti tą patį veiksmą atsisakant tos stimuliacijos. Tai va, man įdomu, kodėl vis dar yra tie ekranai, kodėl dar kai kurie mokytojai jų nori. Gal vienas ekranas, aš nežinau, nuo kelių metų, bet va, muzikos salė, čia aš dabar tikrai svarstau, kaip aš įsivaizduočiau. Ir kitas dalykas, kas iš šitų rekomendacijų man kelia šoką, tai yra kad dar daug labai yra kartu sudedamo laiko. Kad tėvai, tarkim, atskiria, nesuskaičiuoja, kad čia suma yra per dieną. Nes ten važiuodamas mašina į darželį, tai nesiskaito, nors ten pusvalandį stovi šitam kamštyje. Arba ten darželyje tarkim parodo dar vieną filmuką, tai tikrai 15 minučių, neviršijom. Ir niekur neviršija, bet tu pasišneki, pereini per visą dieną ir sako „nu gerai, gal mes čia ir trupučiuką bendrojo sumo viršijam“.

Lauryna Rakickienė

Jo, sumuojasi tai greitai.

Adelė Urbienė

Labai.

Lauryna Rakickienė

O poveikiai tai iš esmės yra du pagrindiniai keliai ekranų... Tai vienas yra paties to, ką tu darai ekranuose. Tai čia gal jau labiau paaugliams aktualu – socialiniai tinklai, galbūt ten ta toksiška kultūra, agresyvūs žaidimai.

Jurgita Pocienė

Labai, labai žaidimai yra oho.

Adelė Urbienė

Šiaip žinokit jau ne tik tikrai paaugliams. Va pas mus irgi būna, ateina vaikai, žaidžia kompiuterinius žaidimus „pšš pšš“ viskas ten. Gali ir penkiamečiai.

Lauryna Rakickienė

Taip, tai va, tai pats tas amžiui netinkamas turinys, žodžiu, vienaip ar kitaip. Paskui aišku elektroninės patyčios, ten susijusios su asmeniniais telefonais ir taip toliau. Bet kitas kelias, ypač kalbant apie mažesnius vaikus ir va tai, ką jūs šnekat, tai yra tiesiog apie tai, ką pakeičia ekranai. Ekranų laikas yra vietoj kažkokio kito laiko, kurį amžių amžius vaikai darė kitus dalykus, o ne sėdėjo prie ekranų. Tai ir fizinis aktyvumas, miegas, žodžiu, interakcijos, sensorinės veiklos, bendravimas su suaugusiais, bendravimas su bendraamžiais.

Jurgita Pocienė

Aš tai manau, kad darželyje tai šiek tiek auklėtojos sau pasilengvina gyvenimą. Taip tiesiai šviesiai.

Adelė Urbienė

Turbūt, kad ne tik darželyje. Visur resursų trūksta.

Jurgita Pocienė

Tam, kad šiek tiek nebedaryti aktyvios veiklos su vaikais, tai galima įjungti filmuką ir pažiūrėti tą 20 minučių. Kaip bebūtų gaila, bet...

Lauryna Rakickienė

Čia tai apskritai labai tėvams gera rekomendacija, kurios irgi aišku labai sunku laikytis ir turbūt ne kažin kas laikosi, bet žodžiu tiesiog gerai, tu gali leisti savo vaikui būti ekrane, bet visada būk kartu. Žodžiu, tai reiškia, kad tu tuo metu neišsiplausi indų, žodžiu, nepapliurpsi su drauge, nepažiūrėsi savo kažko. Ir tada taip natūraliai to laiko mažiau būna.

Jurgita Pocienė

Bet kita vertus dar norėčiau truputiuką tada sugrįžti į kitą dalyką. Jeigu mes vaikams va visai neleidžiam... Aš kalbu iš tikrųjų apie kokį amžių – apie kokį 10 metų, 10-14, 15 – va šitas tarpas. Jie visi žaidžia. Ir jie žaidžia tikrai nebūtinai ten smurtinius kažkokius. Yra Roblox'as, kur jie ten ir gauda, ir ieško, ir stato, ir ten viską jie daro. Ten jie bendrauja. Ir jeigu kažkuris vaikas neturi šitos galimybės, jisai netenka savo draugų iš tikrųjų. Jie net klasėje, va mano vaikas su klasiokais jie žaidžia, grįžta namo ir ta pati kompanija, kurie klasėj draugavo, jie kalbasi tenai, jie šneka, jie strateguoja: mes čia tą įleisim, to neįleisim ir taip toliau. Tai yra kitas pasaulis, kitas gyvenimas, mums šito jau nebesuprasti.

Lauryna Rakickienė

Jo, tai dėl to turbūt nieks ir nekalba apie visišką izoliavimą nuo ekranų. Bet tas labiau apie tą laiko ribojimą ir tokias laisvas nuo ekranų erdves. Tai miego erdvę be ekranų, valgymą be ekranų, šeimos laiką prie stalo bendrą be ekranų, kažkoks išėjimas pasivaikščioti kartu. Iš tikrųjų ypač kalbant apie vyresnius, tai tas valdymas tėvams yra labiau paremtas ne tuo, kad tu ribok, drausk ir skaičiuok, kiek čia minučių jis praleido, o labiau tiesiog kad veik kitus dalykus ir užtikrint, kad vaikas veiks kitus dalykus.

Adelė Urbienė

Ir dar man labai patiko, kai anksčiau mes kalbėjom ir šnekėjote apie mokyklos kultūrą. Kokia turėtų iš esmės būti kuriama kultūra mokykloje ir kaip tai padaryti.

Lauryna Rakickienė

Kaip tik ir norėjau dabar į tai atliepiant, nes apie klasę pradėjot. Tai man atrodo, kad klasė ir mokytojas klasės, čia turbūt labiausiai apie pradinukus dabar galvoju, tai yra didžiulis resursas padėti vaikams ir tėvams su tuo ekranų problemos valdymu. Nes iš esmės ekranai namie jie yra irgi susiję su tuo, kaip vaikas mokosi ir būna mokykloje. Čia net jeigu jau padėsime į šalį tą asmeninių telefonų mokykloje klausimą, nežinau ar mes čia turim laiko jį aptarti. Bet žodžiu, jeigu vaikas ateina neišsimiegojęs, nes jis žaidė, nepadaręs namų darbų, nes jis vietoj to darė kažką kitą, tai įtakoja mokymosi procesą ir vaiko savijautą ir taip toliau. Ir va bendravimą, santykius tarp vaikų. Jeigu mokytojas galėtų inicijuoti kažkokį tėvų dialogą pirmiausia, jeigu kalbam apie pradinukus, pirmokėlius, tai čia būtų tėvų dialogas, apie bendrus susitarimus, ką mūsų klasės vaikai namie daro su ekranais.

Viktorija Urbonaitė

Bet taip sąžiningai.

Lauryna Rakickienė

Taip, taip, sąžiningai. Nu va pavyzdžiui niekas nežaidžia ten tokių žaidimų. Mūsų žaidimai leidžiami yra tokie, tokie ir tokie. Arba visi išjungia viską 9 valandą, tarkim pirmokams. Šiaip pirmokams išvis man atrodo nereikėtų turėti ekranų. Bet čia apie vyresnius, kad ir paaugliai 10 valandą. 10 valandą nebėra susirašinėjimų, jokių Snapchatų, jokių TikTokų. Ir viskas, tai aš ir neturiu kam rašyti, nes vis tiek tas pagrindinis jų socialinis burbulas yra klasėje. Tai labai daug įtampų nuima, nes įtampas tai patiria visi. Vaikai irgi patiria įtampas. Va tas, kuris kažko nežaidžia, ką kiti žaidžia, patiria įtampas, taip. Tas, kuris žaidžia per daug ir pats jau jaučia, kad jam per daug, bet negali pasitraukti, nes ten nežinau, Minecraft'o kažkoks serveris dabar yra atidarytas, kurį jeigu jis pasitrauks, tai ten kažkas nu žodžiu, kažkaip bus blogai ir jis visus paves.

Šarūnas Dignaitis

Čia iš asmeninių pavyzdžių greičiausiai.

Lauryna Rakickienė

Jo, ir tie susitarimai, jie, aišku, gali būti peržiūrimi visą laiką ir jie gali būti, ypač vyresniems vaikams, tai net nenuleidžiami. Iš tikrųjų esu skaičius praktikų iš užsienio jau, kur mokytojai susėda su mokiniais, jau paaugusiais, paaugliais, vykdo apvalaus stalo diskusijas ir sako „kur jums trukdo ekranai?“ Ir jie patys pradeda sakyti, kas ir kur jiems trukdo.

Viktorija Urbonaitė

Gera, bet tai jeigu, pavyzdžiui, suaugę žmonės, tarkim, esu ne kartą dalyvavusi tokioje grupėje draugų, kur sako „kas pirmas paima telefoną į rankas vakarienės metu, tas ir sumoka už visą vakarienę“, tai niekas nenori mokėti, niekas telefono ir neima. Bet yra žmonių, kurie turi tą priklausomybę ir jie staiga ir susimoka. Bet o kaip mokykloje, pavyzdžiui? Labai trumpai pasakykit, kaip jūs galvojat, ar mobilūs telefonai turėtų turėti savo darželį, kur pamokų metu jie nedalyvauja?

Jurgita Pocienė

Tai aš noriu pasidžiaugti, kad mokykla, kurioje aš dirbu, Antano Vienuolio progimnazija, žinokit atsisakė telefonų ir yra mokykla be telefonų su visa legenda, ten su personažu Skipu ir taip toliau. Ir čia šiais metais pradėjom su visišku telefonų neturėjimu pamokų metu. Tai reiškia, atėjo vaikas į mokyklą pusę aštuonių, nuo pusės aštuonių telefonai yra padedami – na jeigu atėjo septintą, tai tą pusvalandį gali dar ten pasidžiaugti – paskui pusę aštuonių arba jau vėliau ateisi, iš karto padedami pas mokytoją ir telefonas pasiimamas išeinant iš mokyklos.

Lauryna Rakickienė

Mano supratimu, iš esmės asmeniniai telefonai mokykloje yra nevaldomi ekranai mokykloje. Jų neįmanoma suvaldyti kitu būdu negu kad užtikrinti, kad jie yra nepasiekiami. Tyrimai rodo, kad net tada, kai, tarkim, klasėje pamokos metu yra vaikai išsitraukę ir su mokytojo prašymu pasiėmę mobiliuosius telefonus kažkokiai užduočiai atlikti... Daugybė yra labai kūrybiškų būdų panaudoti ugdymo procese, tikrai labai fainų. Bet žodžiu, jeigu jie jį pasiima, tai vis tiek daugiau laiko per tą laiką praleidžia darydami asmenines veiklas negu tą, kurią uždavė mokytojas. Ta prasme, bet kuriuo atveju tai yra distraktorius. Visada tai yra distraktorius. Nes tie *notification*'ai ištisai tikrai visada ir iš čia ateina, ir galvoj ten pas juos, ir čia dar turį pažiūrėti, ir ten nežinau, ir dar čia praleisiu, ką kažkas papost'ino. Ta prasme, per pamokas tai yra distraktorius, per pertraukas tai yra tai, kas atima...

Jurgita Pocienė

Sutupdymas ir tupėjimas.

Lauryna Rakickienė

Jo, sutupdymas, ypač kalbant apie mažiukus. Ir fizinis aktyvumas vėlgi, nes iš tikrųjų pertraukos yra skirtos tam, kad pailsėtų smegenys nuo mokymosi veiklos.

Viktorija Urbonaitė

Kad pajudėtų šiek tiek.

Lauryna Rakickienė

Ir tai geriausiai vyksta judant ir iš tikrųjų tai lauke judant. Iš tikrųjų vaikai turėtų visada turėti galimybę per pertrauką būti aktyviai lauke. Na, bent jau sporto salėj, jeigu neįmanoma lauke. Tas, kad, neleidžiam jiems bėgioti koridoriais – aš suprantu, koridoriuose nesaugu, bet tada kažkur kitur turim leist jiems bėgioti, nes jiems reikia pabėgioti.

Adelė Urbienė

Aš norėjau tiesiog pasakyti, gal trupučiuką pasidalinti gerąja praktika iš „Tūkstantmečio mokyklų“. Kadangi gavau resursų, tai kai kurios mokyklos nusprendė įsigyti, tarkim, nešiojamus kompiuterius ir padarė stoteles nešiojamų kompiuterių su krovimu. Ir tokiu atveju tu gali sakyti, kad nenaudok telefono, ir mokinys nesakys, kad „bet kaip aš tada?“. O mokytojas irgi turės galimybę tas užduotis pateikti kažkokias tai skaitmenines, ar ne? Ir nebūtinai taip, kaip mes įsivaizduojam, ten informatikos klasėj. Galbūt yra tų ir originalių sprendimų priimta per šitus metus, kur mokyklose aš labai laikiu vėlesnių atsiliiepimų, kaip tai veikia ilgalaikėj perspektyvoj. Aš ir pati, tarkim, galiu pasakyti iš savo patirties – nuo dešimtos klasės mokiausi Norvegijoje ir tenai irgi gavome mokykloje kompiuterius nešiojamus. Ir tu tenai, kai būni, turi tą kompiuterį, tai tenai negali parsisiųst programų. Tai yra mokyklos kompiuteris ir jeigu nori, tai administracijos sutikimą turi gaut kažkokį. Taip, buvo klasiokai, kurie žaidė, nežinau, „Solitaire“ ar kažką. Na, ir kiek žalos padaro tai, versus telefonas, socialinės medijos ir dar kažkas šalia. Tai įmanoma, yra įmanoma. Ir jeigu mes sakome, kad yra įmanoma kaip atskaitos tašką, tai pradeda atsirasti tų sprendimų ir iš tikrųjų pradėdam matyti, kad galim.

Lauryna Rakickienė

Nes tiesiog mokykla, jeigu nori taikyti kažkokias elektronines išmaniąsias veiklas, užduotis ir taip toliau, tai turbūt turi prisiimti atsakomybę ir kontrolę už tas veiklas. Ir tada sakyti, kad tu pats turi atsinešti įrankį tam daryti, kurio aš negaliu visiškai kontroliuoti ir nežinau tiksliai, ką tu ten darai, tai nėra atsakinga.

Viktorija Urbonaitė

Mūsų laikas eina į pabaigą ir jeigu jūs galėtumėt mokytojams, turbūt labiausiai, bet taip pat ir tėvams, kurie klausosi, duokit po vieną patarimą arba palinkėjimą.

Šarūnas Dignaitis

Man dirbtinis intelektas, šita technologija, išmanieji kompiuteriai yra absoliučiai efektyvumo ir produktyvumo didinimo įrankiai – patys geriausi. Jie gali padaryti tave protingesniu, geresniu, efektyvesniu ir tu gali labai, labai daug pasiekti su visų šitų technologijų pagalba. Labai, labai daug. Ir tada yra ta kita pusė – žmonės, ypač vaikai, teka lengviausia vaga. Ir šitos technologijos turi prisikūrusios pačios savyje įvairiausių pagundų, kurios, na, grįžtam prie to kvailėjimo, kurios tau gali padėti eiti į tą kitą pusę. Tai saikas būnant, vadinkim, toje kitoje kvailumo pusėje yra labai geras dalykas. O labai aiškūs tikslai ir kai tu įeini į kažkokį tempą, į savo logiką, yra labai, labai gerai toj kitoj pusėj, kai tu vat kažką nori pasiekti su tais įrankiais. Tai aš gal taip palinkėčiau: išnaudoti jas ten, kur jos atneša kažką gero, ir stengtis atpažinti ir vengti, kai matome, kad mes tiesiog švaistome savo laiką.

Jurgita Pocienė

Aš tada pratęsiu ir palinkėjimą nusiųsiu pedagogams, kad jie nebijotų tų naujų technologijų, nes jos iš tikrųjų gali labai daug pagelbėti. Dėl to, kad aš susiduriu su mokytojų tokiu „dar čia vieni mokymai ir vėl čia

kažkokią nesąmonę siūlo“. Tai va tiesiog, kad visgi atsirinkti, išsirinkti, su kuo galima dirbti, nes tikrai klasėje mes visada turime visokių vaikų, ir padėti tiems visokiems vaikams gauti informaciją pačiu geriausiu, pačiu kokybiškiausiu būdu.

Lauryna Rakickienė

Aš gal du dalykus. Viena, kad vis dar bet kokiais laikais, kokia bebūtų technologijų pažanga, vaikai pirmiausia mokosi per ryšį. Tame ryšyje gali atsirasti įvairiausių priemonių ir puikiai tai gali būti ir technologijos kaip viena iš priemonių mokymo, bet galiausiai svarbiausias yra žmogiško ryšio efektas – tai yra santykis, empatija, grįžtamasis ryšys ir taip toliau. O kitas dalykas, kad tada, kai viskas taip čia greitai vyksta ir taip daug dalykų už mus gali padaryti technologijos, tai turbūt svarbiausi, vieni bent svarbiausių įgūdžių, kuriuos mes turim ugdyti vaikuose, tai yra savireguliacija, savireflektyvumas, kritinis mąstymas ir gebėjimas tiesiog planuoti, strateguoti, numatyti save, patikrinti ir panašiai. Tai irgi nėra taip, kad negali padėti jų vystyti technologijos, bet jos gali taip pat ir pakeisti šituos įgūdžius, tai reikia to saugotis.

Adelė Urbienė

Aš linkiu drąsos priimti įvairovę ir mokytis vieniems iš kitų.

Viktorija Urbonaitė

Jūs klausėtės tinklalaidės „Postūmis. Dialogai švietimo pažangai“ ir šiandien kalbėjomės tema „Dirbtinis intelektas ir skaitmeninės technologijos: pagalba ar kliūtis įtraukiamam ugdymui?“. Ačiū visiems pašnekovams. Tie pašnekovai buvo Lauryna Rakickienė, Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto tyrėja ir dėstytoja, Vaiko raidos ir psichoedukacinių tyrimų centro komandos narė; Šarūnas Dignaitis, švietimo ir technologijų ekspertas; Jurgita Pocienė, Disleksijos centro steigėja; Adelė Urbienė, „Tūkstantmečio mokyklų“ įtraukiojo ugdymo srities ekspertė ir vaikų ankstyvosios raidos ergoterapeutė. Ir prie mikrofono šitą pokalbį vedžiojau aš, Viktorija Urbonaitė. Ačiū ir iki pasimatymo.

Jurgita Pocienė (?)

Ačiū, iki.

Adelė Urbienė (?)

Viso geriausio.

Lauryna Rakickienė (?)

Ačiū labai.